

exponate remarcabile prin frumusețea și importanța lor. În prima sală se găsesc mormintul unei prințese ilire și un vas de bronz, ambele datate din secolul 6 î.e.n. Urmele vechilor colonii romane Emona (Ljubljana de astăzi), Nauportus (azi Vrhnik) datînd prima perioadă a ocupației romane, sau urmele de la Celeia (Celje), sau Poetovio (Ptuj) mărturii importante ale unor civilizații ce au dăinuit în urmă cu secole pe aceste locuri. O altă sală, aproape în întregime dedicată arheologiei slave, aduce în prim plan o mulțime de podoabe tipice acestei culturi, precum și imaginea miniaturizată a unei mari necropole slave de la Ptuj. Ești îndreptat pentru completarea acestor imagini spre orașul stațiune Bled, un vechi centru al culturii slave, unde, în incinta unui castel, se află o expoziție de arheologie.

★

La Zagreb ne-am bucurat de amabilitatea cunoscutului arheolog, profesorul Aleksander Stipcević, care a făcut oficiu de gazdă prin Muzeul de arheologie, cel de artă, prin Muzeul Național al revoluției. Ne-am oprit asupra ultimului dintre acestea pentru originalitatea construcției clădirii, pentru însemnătatea și rolul lui în educarea tinerei generații.

Muzei narodne revolucije. O clădire rotundă, sprijinită pe 36 de stâlpi puternici, cioplită în piatră, cu uși mari, blindate; o arhitectură care exprimă forță, rezistență, energie. Interiorul este impresionant, iar organizatorii muzeului au știut să pună în mod corespunzător în valoare această clădire, realizînd unul din muzeele cele mai vizitate. Fiecare exponat este interesant în sine, iar forma de expunere realizînd o unitate este totuși diversă adaptîndu-se caracteristicilor exponatului. Un ax care trece prin cele trei paliere ale clădirii are pe el în toate limbile pămîntului scrise pe două părți, lozincă „Proletari din toate țările, uniți-vă!” care, revenind mereu ca un leit-motiv al expoziției, îți creează atmosfera sub semnla căreia se găsesc toate exponatele, căci tema este revoluția iar înfăptuitorii ei, sutele de mii de partizani eroi care sub conducerea comuniștilor iugoslavi, aveau să înscrie pagini de glorie în istoria contemporană a popoarelor iugoslave. Lupta împotriva ocupanților hitleriști avea să aducă în rîndurile luptătorilor oameni din diferite profesii, religii, naționalități dar toți animați de aceeași dorință de a-și vedea patria eliberată. Anul 1941. La început luptătorii aveau arme primitive. În vitrină sau pe niște stative scunde sînt expuse puști de lemn, pistoale vechi, arcane, ciomege cu bucăți de coasă în vîrf, seceri etc. Apoi materiale din care se pregătea muniția, arme adecvate, truse

medicale, mărturii ale unei organizații excepționale, al cărei scop era nimicirea dușmanului fascist. În timp ce parcurgem cu privire diferite documente ale vremii, unele tipărite, altele trase la săpirograf, altele copiate de mînă, ajungem în fața unor stative pe care sînt expuse arme moderne. Hărți, planuri de luptă, fotografii, ștampile, legitimații, permise vorbesc despre aceeași luptă tenace a partizanilor. Presa a avut un rol însemnat în mobilizarea oamenilor. Originale ale ziarelor ce apăreau în perioada anilor 1941—1945, ca de exemplu: Slobodna Dalmacija, numărul din 2 martie 1943, Omladinski Borac, Narodni Vojnik, Glas Korduna — dactilografiat, Vjesnik — tipărit și dactilografiat etc. Expoziția se termină, cu o fotografie mărită mult, după o fotografie ce înfățișează „Primul miting după eliberare al poporului croat”, în 1945, la Elacici.

Muzeul este dotat cu o sală de comunicări, una de film iar în rotonda de la etajul II, un spațiu destul de mare este rezervat unor expoziții temporare, axate pe tematica muzeului, care să aducă, prin schimburi cu alte unități, materiale originale ce nu se găsesc în arhiva muzeului din Zagreb. În vara anului 1967, aici a fost găzduită expoziția: Alte documente despre operațiile militare ale Armatei de Eliberare. Tot aici sînt și unele fotocopii de la Muzeul din Split. O hartă a operațiilor din 20 martie—9 mai 1945 este edificatoare pentru contribuția Iugoslaviei la înfrîngerea fascismului. Tabele cu date statistice, completează aceste imagini. Facsimile ale ziarelor: Udarnik, Naše Borbe, Idemo na prijed, din 10 decembrie 1944 etc. Această expoziție se încheie cu textul discursului adresat de către mareșalul Tito popoarelor Iugoslaviei, la terminarea luptelor pentru eliberarea țării.

★

De la Zagreb, îndreptîndu-ne spre Belgrad, avem să întîlnim în drumul nostru, pe malul stîng al Savei, orașul Sremska Mitrovița, cunoscut încă din vechime, sub numele de Sirmium, care și astăzi păstrează numeroase vestigii ale trecutului său. Și orașul a trecut în decursul veacurilor prin numeroase transformări, schimbîndu-și de multe ori înfățișarea și numele. Peste populația autohtonă avea să vină începînd cu anul 34 î.e.n. stăpînirea romană. Sub dinastia Flavius avea să ia denumirea de Colonia Flavia Sirmiensium. În 297, în vremea lui Dioclețian se va numi Sirmium. În 583 orașul avea să cadă pradă focului, astfel pierînd cele mai importante edificii ale culturii vechi. După venirea Ungurilor în Cimpia Panonică, regiunea Srem a fost teatrul unor lupte îndelungate, iar după în-

frîngerea turcilor în Angora (1402) despoții sîrbi, începînd cu Ștefan Lazarević, aveau să fie deținătorii pămînturilor și ai puterii; orașul devine centru comercial și meșteșugăresc important în perioada de prosperitate a burgheziei, iar în anii socialismului Sremska Mitrovița se dezvoltă ca oraș industrial cu un aspect modern datorită noilor construcții, dintre care se remarcă un complex hotelier deosebit de elegant. Printre instituțiile de cultură ale orașului, Muzeul Srem, de importanță regională, ocupă un loc însemnat pentru bogatele sale colecții de arheologie și Lapidariumul din cadrul lui. La acestea adăugăm descoperirea în localitate a unor monumente ale antichității, precum și monumente mai noi, de artă religioasă, în special biserica ortodoxă din centrul orașului, construcție a secolului XVII, împodobită cu picturi de mîna măiastră a lui Theodor Crăciun. De asemenea un loc aparte în noua arhitectură a orașului este ocupat de cimitirul memorial al luptătorilor antifasciști cu interesantele siluete de monumente funerare în metal și piatră, executate cu sobrietate și măreție în stilul artei moderne.

★

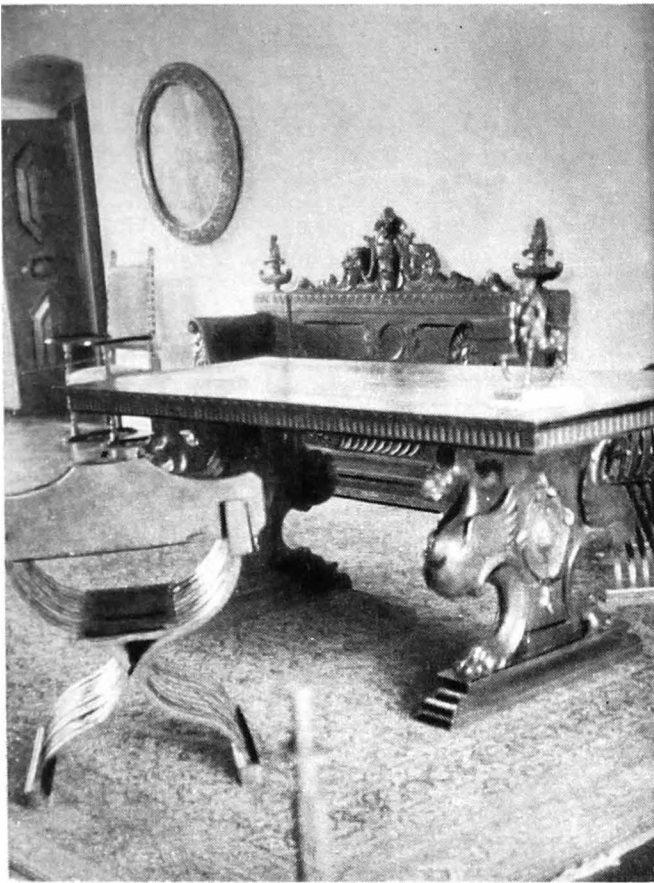
Însemnările de mai sus nu urmăresc decît să enumere cîteva rezultate ale unor strădăni nobile, puse în slujba valorificării istoriei și tradițiilor popoarelor iugoslave.

G. MAKSUTOVICI

VIZITÎND MONUMENTELE CRACOVIEI

Nu demult am avut prilejul de a vizita strălucitele monumente și muzee ale Cracoviei, vechea și splendidă capitală a statului polonez și reședință a regilor Poloniei. În istoria culturii poloneze și universale Cracovia și-a înscris între altele numele prin vestita Academie Cracoviană — înființată de regele Cazimir cel Mare în anul 1364 — prima mare școală poloneză de învățămînt superior și una din cele mai vechi universități din Europa. Aci și-a făcut studiile în anii 1491—1492 marele învățat Nicolae Copernic din Torun, autorul celebrului tratat De revolutionibus orbium celestium, operă genială care a deschis o nouă eră în istoria gîndirii universale.

Mărturie a acestui strălucit trecut al școlii astronomice poloneze o constituie Muzeul Universității Iagelone unde se află vestita colecție de instrumente astronomice, unice în lume, datînd din secolele XV—XVI.

Mobilă din secolul al XVI-lea.

Privind picturi ale școlii florentine.

În afară de bătrâna cetate universitară am vizitat și alte vestigii istorice ale Cracoviei printre care cele două vechi monumente ale arhitecturii preromane, micuța biserică Saint-Sauveur din cartierul Zwierzyniec și biserica Sfântului Andrei ridicată spre sfârșitul secolului al XI-lea. Zidurile masive ale acesteia din urmă au rezistat jafului și devastărilor săvârșite în timpul invaziei tătarilor.

Dar cele mai vestite splendori cracoviene rămân fără îndoială castelul și catedrala construite pe colinele lui Wawel.

Aici, în castelul Wawel, au locuit majoritatea regilor Poloniei; în catedrala alăturată au fost unși ca regi, iar după moarte, îngropați în criptele dinăuntrul catedralei.

Vizităm cu deosebită emoție castelul Wawel, restaurat excepțional în anii puterii populare. Urcăm pe monumentalele scări care duc la numeroasele săli de așteptare ale ambasadurilor. Pătrundem în sufrageria lui Sigismund I. Pe pereți se află gobelinurile lucrate în fir de aur, argint și mătase, care înfățișează scene biblice, sau așa-zisele verdur reprezentând imaginile diferitelor animale. În jurul mesei impunătoare se găsesc scaune acoperite cu piele de Cordova. În dormitorul regal se află o sobă cu desene chinezești, covoare

de rugăciuni din Persia, mobile în stilul Renașterii din secolul XVI și picturi ale școlilor florentine ca aceea a lui Tintoretto (1518—1594) sau Sebastian Mianardi (1482—1513).

În sala unde regele primea ambasadorii, pereții sînt acoperiți cu gobelinuri care înfățișează diferite parăzi militare, blazoane și monograme. În plafonul sălii se află sculpturi cu tendințe satirice, ca de pildă o femeie de la curte cu gura legată, un principe legat la ochi etc. Din cele 196 de capete sculptate inițial, nu mai există în prezent decît 30.

Trecînd în sala de mese a lui Sigismund August privim cu admirație frescele de pe pereți care prezintă soarta omului de la naștere și pînă la moarte, precum și o serie de tapiserii cu scene din Paradis și altele din turnul lui Babel. Aceste tapiserii celebre în întreaga lume, au fost executate la Bruxelles după cartioanele picturului flamand Michael Coxian la cererea lui Sigismund August. Toate mobilele și faianțele din această sală sînt lucrate în stilul Renașterii, la Urbino, în Italia. În cea de-a doua sală de mese, pereții au fresce înfățișînd zodiile precum și scene reprezentînd luptele cu Rușii la Orsza. Străbatem apoi sala de judecată, sala de oglinzi și în sfârșit sala tronului

unde nu mai există decît un simplu scaun de pe timpul aceluiași Sigismund August. Aici întîlnim ultima serie de tapiserii care prezintă scenele potopului. În încăperile unde au locuit reginele și doamnele de la curte, pe zidurile acoperite cu piele de Cordova, sînt expuse tablouri celebre de Christofor Amberger, Andrea Del Sarto, Lorenzo di Credi, Pietro Muttoni, Pontormo și alții.

În alte cîteva săli sînt expuse corturi și trofee turcești, covoare persane capturate în luptele dintre austrieci și turci din 1683 în împrejurimile Vienei, lupte la care a participat și Jan Sobiescki IV. Ne atrag în mod deosebit atenția cortul acoperit cu fraze din coran, covorul de înmormîntare, cortul deschis numit „grădina” și cortul rotund. Dintre trofee turcești expuse în expoziția orientală din castelul Wawel trebuie remarcată în primul rînd o cămașă de zale formată din mii de inelușe. Pe fiecare dintre ele este gravată o literă, întreaga cămașă reprezentînd o rugăciune din Coran.

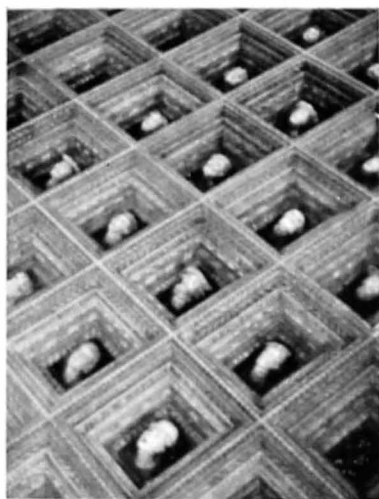
Din vechiul castel construit în stil gotic a lui Cazimir cel Mare nu a mai rămas decît o singură aripă, în care se află în prezent o altă expoziție, aceea a trezoreriei. Exponatele cele mai de preț ale trezoreriei sînt bijuteriile coroanei, datînd din secolul al XI-lea,

Un grup de vizitatori români în fața castelului Wawel.

Catedrala se află în imediata vecinătate a castelului. Capela ei mai păstrează și astăzi mormintele ultimilor doi Jagelloni. Această capelă este una dintre cele mai desăvârșite din punct de vedere arhitectural, mai ales prin splendidul ornament sculptural, operă a florentinului Bartolomeu Berrecci. Castelul și catedrala de pe colinele Wawel reprezintă podoabele fără de preț ale orașului milenar Cracovia și cea mai mare atracție turistică a Poloniei — spun prospectele agenției de turism Orbis. Iar noi, cei care le-am vizitat, spunem cu certitudine că sînt de neuitat.

VALENTIN ALBULESCU

Detaliu dintr-un tavan cu sculpturi satirice.

cupe și tăvi de aur de pe vremea lui Cazimir cel Mare, coroane, coliere și diademe aparținînd familiilor regale precum și cadoul oferit de Papa Inocentius al XI-lea lui Sobiescki al III-lea, cadou compus dintr-o pălărie cu fireturi de aur și o sabie de asemenea tot din aur. Mare parte din exponatele trezoreriei vizitate de noi au luat calea pribegiei în timpul celui de-al doilea război mondial. Am aflat cu emoție că toate aceste piese unice, de o valoare extrem de mare, au fost salvate și transportate în septembrie 1939, prin România și din portul Constanța au fost îmbarcate spre Canada, care le-a găzduit mai bine de 15 ani. Astăzi ele și-au reluat locul în trezoreria din castelul Wawel și pot fi admirate de zecile de mii de vizitatori care trec prin fața lor în fiecare an.

CERCETĂRI ARHEOLOGICE RECENTE LA POMPEI

Pompeii, înfloritorul oraș roman așezat la poalele Vezuviului și distrus de erupția acestui vulcan, a suscitat încă de pe la sfîrșitul secolului al XVI-lea interesul pentru cercetări arheologice.

Noaptea tragică din anul 79 e.n., atît de zguduitor descrisă de martorul ocular Plinius cel Tânăr, a curmat viețile a mii de oameni dar a conservat aproape intact orașul. Stratul de cenușă, gros de 6—7 m, a permis posterității „avide“ de antichități, să facă cunoștință cu impresionantele vestigii ale romanității, prinse „in situ“.

Cercetările sistematice, de amploare, întreprinse din secolul al XIX-lea și pînă în prezent, au dat posibilitatea să se surprindă aproape toate aspectele vieții publice și private antice. Astăzi, mai mult de jumătate din Pompei este descoperit, iar monumentele sale renumite sînt cunoscute în lumea întreagă.

Cu prilejul unei vizite făcute la fața locului, am putut vedea noile săpături de specialitate întreprinse în acest oraș în perioada anilor 1951—1966, și urmări metodele de lucru și procedeele întrebuintate la conservarea și restaurarea edificiilor în aer liber.

Cercetările din partea estică a orașului, de-a lungul „Străzii Abundenței“ și a căii transversale ce iese în „Piața Amfiteatrului“, au dus la dezvelirea în întregime

a complexului de clădiri din imediata vecinătate a mării arene, construită prin anii 80 î.e.n. și obiectivul principal al săpăturilor din veacul al XVIII-lea. La vestul „Pieții Amfiteatrului“ s-a degajat intrarea în incinta grandioasă a Palestrei, unde se țineau jocurile anuale ale „Colegiului tinerilor“ (Collegium Iuvenum). Această clădire sportivă se compune dintr-o mare arenă pătrată, lungă de cca 130—140 m, închisă de un perete înalt, cu intrări spațioase în părțile estice și vestice. În interior se află un lung portic ornamental cu trei laturi, iar în centrul terenului un mare bazin de înot (natatio), înconjurat de platanii seculari, care ofereau tinerilor atleți și luptători răcoarea în timpul repausului. Rădăcinile unui astfel de arbore uriaș se mai pot vedea și astăzi. În unghiul de sud-est al Palestrei

Fig. 1. Pompei Villa di Porta Marina: porticul.

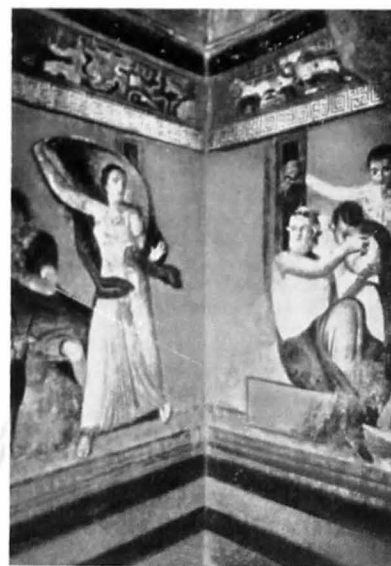

Fig. 2. Pompei. Frescă din Villa dei Misteri.